

Comomeer en omliggende dalen

Jaargang 2023, nr. 7

¹ Tekst en foto's Ruud en Ina Metselaar

Gera Lario, Trezzone, Montemezzo

Een wandeling door Gera Lario

We beginnen onze wandeling bij de haven (zie de plattegrond). Op het parkeerterrein naast de moderne jachthaven met drijvende steigers, valt het monument met een afbeelding van vier roeiers op. Dit houdt de herinnering levend aan de Olympische successen van de roeiploeg van de firma Falck, waarin twee mannen uit Gera zaten (zie Nieuwsbrief 2009/7). We zagen al eerder in Domaso dat het meer een dorado is voor de watersport. Op de dagen met stabiel zomerweer is het 's ochtends windstil en zijn de omstandigheden voor waterskiën ideaal en in de tegenover Domaso liggende baai van Piona vindt men vrijwel altijd beschut en vlak water. Rond het middaguur steekt de wind op, de Breva genaamd, een zeer stabiele wind die vanuit het zuiden waait. Naarmate de middag vordert, neemt de windkracht toe en komen de surfers en kitesurfers op het water. Het is dan ook geen wonder dat we in diverse plaatsen surfscholen vinden. Maar zoals bijna overal liggen er meer boten in de jachthavens dan we op het water zien. Voor wie de Nederlandse plassen is gewend, is de rust op het Comomeer een verademing.

Aan de overkant van het water, zien we links het Pian di Spagna, een aangeslibde vlakte tussen de rivieren de Mera en de Adda. De vlakte is thans een beschermd natuurpark. De naam is ontleend aan de aanwezigheid van een Spaans fort (het Forte di Fuentes) dat dicht bij Colico stond en waarvan de ruïnes nog te bezichtigen zijn.

De dijk langs het meer is aangelegd na de overstroming in 1987, waarbij het water van het meer tot in de huizen op het bungalowpark Sole Mio en de aangrenzende kampeerterreinen stond.

Naast het parkeerterrein bij de haven ligt de overdekte 'Bocce' baan, voor het typisch Italiaanse balspel dat wat lijkt op het Franse 'Jeu de boules', maar met iets andere spelregels. Op een mooie zondagavond kunt u genieten van de wedstrijden.

Bocce

Het spel wordt in zeer veel landen gespeeld, maar de spelregels verschillen vaak. Er is tegenwoordig ook een variant 'boccia', die op de Paralympische spelen wordt beoefend.

In Italië wordt Bocce gespeeld op banen van 27 meter lengte en 4 meter breedte. Een baan heeft opstaande randen aan alle kanten. De ballen zijn gemaakt van metaal (10 cm diameter, 1 kg) en zijn over het algemeen rood en blauw. Een spel wordt gespeeld tussen twee spelers, of tussen teams van twee of vier spelers. Iedere partij heeft vier ballen. Het spel begint door een kleine bal, de pallino, op de baan te gooien. Deze moet in een gebied tussen 5 en 2 meter van het einde van de baan terechtkomen.

De partij die de pallino heeft geplaatst mag de eerste bocce bowlen, en daarna krijgt de tegenstander de kans om zo dicht mogelijk bij de pallino te komen. Daarna is de beurt aan de partij die *niet* het dichtst bij de pallino is gekomen, totdat beide partijen de vier ballen hebben gegooid. Als een van beide partijen de

---

¹ Verzoeken om toezending per email aan: rmetselaar@on.nl

ballen op heeft, gooit de andere partij de resterende ballen. Punten worden toegekend aan alle ballen die dichterbij de pallino liggen dan de ballen van de tegenpartij. Een wedstrijd is afgelopen als er 13 punten zijn gescoord (alhoewel dit kan variëren).

De bal mag gerold worden, of met een onderhandse beweging gegooid. Deze laatste actie is voor de toeschouwers het meest spectaculair en wordt gebruikt om ballen van de tegenstander of de pallino weg te ketsen zodat er meer punten worden gescoord. De werper roept tevoren luidop welke bal getroffen moet worden.

Als we de nieuwe haven gepasseerd zijn, zien we links een vuurtoren die de ingang van de oude haven markeert. Niets herinnert er meer aan dat in 1796, tijdens de Franse overheersing, hier kanonneerboten lagen. Het haventje werd door de inwoners van Gera vooral gebruikt voor de schepen die vis en hout vervoerden, terwijl er vanuit Venetië zout werd aangevoerd, dat na raffinage werd geëxporteerd naar de Grigioni.

Op de vuurtoren staat een Mariabeeld en iets verder lopend zien we een kapel. Beide zijn in 1957 respectievelijk 1955 gebouwd ter herinnering aan de ramp die Gera in 1951 trof. Op 8 augustus van dat jaar spoelde na dagenlange zware regenval een vloedgolf van het riviertje de S. Vincenzo zes huizen mee en werden 27 mensen meegesleurd door het water, 17 hiervan kwamen om. Ter herinnering hieraan werden rond de kapel 17 cipressen geplant. Een uitvoeriger beschrijving van de ramp volgt in deel 2 van de Nieuwsbrief over Gera.

Fig. 1 Plattegrond Gera Lario

Fig. 2 Links: De vuurtoren bij de oude haven; Rechts: historische foto van een stoomboot bij de aanlegsteiger

Een paar honderd meter na de kapel passeren we de thans niet meer gebruikte steiger van de veerpont met zijn Art Deco-achtige vormgeving en komen dan bij de monding van het riviertje. Ook in het verleden voerde het bij hevige regenval grote hoeveelheden stenen en rotsblokken mee. De naam van het dorp is waarschijnlijk hieraan ontleend. Gera komt namelijk van het Latijnse woord voor kiezel of grind. Er zijn meerdere plaatsen met die naam, zo is er ook een Gera in het Valtellina bij Chiuro. Ter onderscheid voerde Mussolini het toevoegsel Lario aan de naam toe. Het is de bedoeling om een voetgangersbrug te bouwen over de riviermonding waarmee je uitkomt op het pad dat langs het meer naar Domaso leidt. In Domaso is recent ook al een brug over de Livo gekomen zodat er nu een pad langs het water loopt tot Dongo. In noordelijke richting loopt vanaf de haven een wandel/fietspad, de Passeggiata Lungo Lago, langs het meer en langs de Mera tot even vóór de brug over de rivier, de 'Ponte del Passo'. Daarmee is er een wandel/fietspad over circa 15 km van Dascio tot aan Dongo gekomen.

We lopen nu vanaf de monding van de S. Vincenzo langs het riviertje omhoog naar de provinciale weg en steken hier de brug over naar de parochiekerk S. Vincenzo.

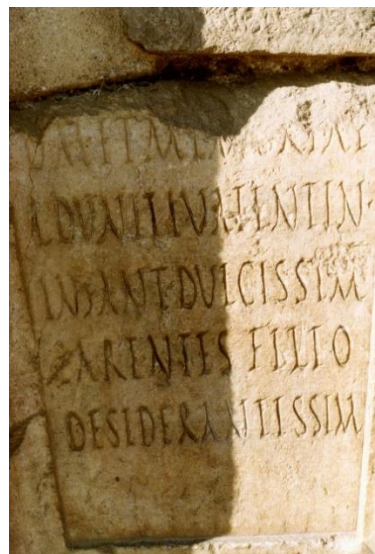

Fig. 3 Links: vooraanzicht van de kerk van S. Vincenzo; midden: herdenkingssteen voor Romeins kind; rechts Romaanse motieven in het kerkportaal

De kerk van S. Vincenzo

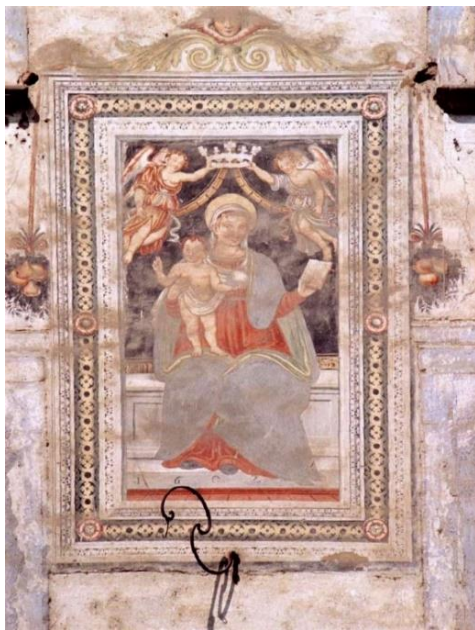
De eerste documenten waarin deze kerk wordt genoemd, stammen uit 1176, echter tijdens de restauratie in 1964 - '65 is gebleken dat hier in de tijd van de Romeinen al een gebouw stond. Dateerbaar uit de 3^e eeuw is de grafzuil die ingemetseld is in de deurpost van de kerk. Het is een ontroerend monument, opgedragen door Romeinse ouders ter herinnering aan hun overleden kind Lucio Duanzio Valentino.

Naast de deur ziet u ook een marmeren fries met symbolische voorstellingen dat afkomstig is van het vroegere Romeinse portaal. De vierkante knoop zonder begin of einde stelt de eeuwigheid voor, de fantastische dierenfiguren de strijd tussen Goed en Kwaad

De deur van de kerk is vaak gesloten, maar een bezoek aan het interieur is zeer de moeite waard (zie voor een uitgebreide beschrijving de kerk en het interieur de Nieuwsbrieven 2017/6 en 2018/2) Op verzoek zal de priester u het prachtige Romeinse mozaïek laten zien in de eerste kapel rechts dat, verborgen onder een luik, ruim een meter beneden de huidige vloer ligt. Het bestaat uit zwarte, versierde cirkels op een witte ondergrond en stamt uit de 2^e eeuw.

Voor het vervolg van de rondwandeling door Gera lopen we nu vanaf de kerk terug naar de brug over het riviertje en gaan dan links omhoog de weg richting Montemezzo op. Al na ongeveer 50 m slaan we rechtsaf de Via Antica Regina in. Dit is een deel van de oude weg langs het meer die van Milaan via Como en Chiavenna naar Chur leidde. Vrijwel meteen aan de rechterkant van de straat staat een kapelletje dat werd geschonken na de overstromingsramp en waarin we een modern fresco zien dat de overstroming uitbeeldt.

We vervolgen de Antica Regina, waaraan verschillende oude huizen staan. Onmiddellijk voorbij het huis met nummer 21 slaan we linksaf de Via Malcantone in en komen dan op een klein pleintje met op één van de muren een fresco. Het interessante ervan is dat het een van de oudst bekende afbeeldingen is van de Madonna van Livo. Van dit pleintje komen we weer terug op de Via Regina die uitkomt bij de kerk op het plein in het dorp. Op de plaats vóór deze kerk werden in de 14e eeuw publieke vergaderingen gehouden.

*Fig. 4 Links:
fresco
Madonna met
Kind op
huisnummer
142; rechts
fresco S.
Sebastiaan
en S. Rocco
op nummer
165*

De kerk van OLV van Fatima

De kerk dateert uit 1634 (zie de gevelsteen links), in 1726 werd ze gewijd aan de vissers van het dorp. Acht jaar na de ramp in 1951 werd de kerk opnieuw gewijd als kerk van Onze Lieve Vrouwe van Fatima (beschermheilige van de vissers). In het priesterkoor zijn twee fresco's uit 1725, besteld door de vissers van Gera, voorstellend de *Geboorte* en de *Opstanding van de Maagd*. Naast de ingang zien we twee doeken die voorstellen *De Madonna met Kind en S. Carlo* en *S. Agatha die de Onbevleete Ontvangenis afsmeekt*. Het interessante ervan is dat deze doeken in 1630, ter herdenking van de pest, zijn geschonken door de broederschap van emigranten in Palermo. Langs de wanden van de kerk zijn nissen met de *Twaalf Apostelen*.

De Via Regina voert ons verder over het dorpsplein. Hier liep overigens vroeger de oever van het meer en lagen de vissersboten aan de wal. We zien op het plein verschillende interessante oude huizen uit de 16^e eeuw en daartussen huizen uit de 17^e-18^e eeuw. Op nummer 131 zien we een 17^e-eeuws fresco met de *Heilige Familie*, op 142 een fresco uit 1602 met *Madonna en Kind* en op 165 een 16^e-eeuws fresco met *S. Sebastiaan en S. Rocco*. Er is ook een aardige verbinding tussen twee huizen in Via Fontana, terwijl aan het eind van de Via Palazzetto een huis van renaissance oorsprong te vinden is.

Even voorbij het eind van het plein, in de bocht van de weg, zien we op het wit gestucte huis een fresco, waarvan alleen het bovenste deel bewaard is gebleven, met een afbeelding van S. Rosalia. Aan de overzijde van de weg ligt het bungalowpark Villaggio Sole Mio.

We steken hier de weg over naar het voetpad dat achter de huizen langs naar de haven loopt. Na het park Sole Mio volgt links de lagere school van Gera, daarna de tennisbaan (u kunt hier een baan huren), vervolgens de sportvelden en het pad eindigt bij de parkeerplaats aan de haven, aan de achterzijde van het gebouw waar het gemeentehuis en het postkantoor van Gera zijn gehuisvest. Al eerder noemde ik het pad dat van de haven langs het meer naar het noorden loopt. Dit loopt over de dijk langs het meer met links het openbare zwembad, dan een groot grasveld dat zowel dient als startpunt voor de kite-surfers als als landingsbaan voor de parachutisten die vanaf Montemezzo omlaag komen. Daarna volgt de loods van de surf/zeilschool en tenslotte het park Sole Mio. Op mooie zomerdagen is dit een geliefde wandeling voor de inwoners van het dorp.

Fig. 5 Gezicht op de Monte Legnone

Trezzone

Een wandeling door Aurogna

Als u geïnteresseerd bent in een wandeling door een middeleeuws aandoend dorp dan moet u zeker naar Aurogna gaan, een gehucht dat behoort tot het dorp Trezzone. Het ligt tussen Domaso en Gera, tegen de helling van de Pizzo Sasso Canale. We bereiken het dorp door bij de S. Vincenzo kerk in Gera de provinciale weg S.P.2 omhoog te volgen. Nog vóór we Aurogna bereiken, komen we bij de kerk S. Maria della Grazia. Van hier hebben we een schitterend uitzicht over het meer en de baai van Piona. De kerk dateert uit de Middeleeuwen maar van de oorspronkelijke bouw is alleen de gotische klokkentoren nog origineel. Helaas is ze alleen op zondag geopend.

Het loont de moeite de auto hier achter te laten, zo u al niet vanuit Gera bent komen wandelen. We gaan onder de passage door die de kerk met het aangrenzende huis verbindt en volgen het pad dat ons na een korte stijging naar de huizen van Aurogna voert. Het gehucht heeft het oorspronkelijk middeleeuws karakter nog geheel behouden, met stenen huizen die vaak op de eerste verdieping met elkaar zijn verbonden en met nauwe straatjes met trappen, die uitkomen op de Via Regina. Opvallend zijn de vele verschillende soorten natuursteen waaruit de huizen zijn opgebouwd. Vele deuren zijn in gekleurd hout, met soms een mooi stenen boogportaal. Merk ook de vele houten balkons op (in dialect 'lòbia' of 'logi' genoemd). Ze dienden twee doelen, enerzijds een verbinding tussen kamers, anderzijds de plaats waar de landbouwproducten werden gedroogd: kastanjes, maiskolven e.d. Op sommige huizen vinden we fresco's, overwegend met Maria afbeeldingen, zoals bijvoorbeeld in het steegje tussen nr.5 en nr.7 in de Via Regina. Iets verderop in de Regina zien we een afbeelding van S. Sebastiaan.

Fig. 6 Straatje in Trezzone

Trezzone, bestaande uit de gehuchten Aurogna en Folciano, was in de Middeleeuwen een leen van de Vicedomini uit Cosio, heren van het Laag-Valtellina. Zoals we bij vele van de bergdorpen zagen, was de bevolkingsgroei zo groot dat er een sterke emigratie op gang kwam. Tussen de 16^e en 18^e eeuw vertrok ongeveer een zesde van de bevolking naar Palermo.

Vanuit Aurogna dalen we weer af langs de asfaltweg naar de kerk. Als u te voet bent, kunt u na een kleine afstand langs de weg ook het voetpad nemen dat veel sneller afdaald naar het meer. De laatste driehonderd meter echter moet u toch weer de asfaltweg volgen naar de S. Vincenzo.

Alternatief: U kunt in Aurogna ook de weg volgen die niet afdaald naar de kerk, maar ongeveer op dezelfde hoogte als het dorp in de richting van Gera gaat. Na ongeveer 1 km is er een afsplitsing naar rechts, deze weg volgend komt u in Folciano en vandaar weer bij de kerk S. Maria della Grazia.

De kerk S. Maria della Grazia

In de kerk vinden we een afbeelding van de *Vergine delle Grazie* uit 1484 op de linkermuur van het schip boven een deur. Uit 1627 dateren de beelden van de *Madonna del Rosario*, *S. Pietro Martire* en *S. Catharina di Siena*, nu in de rechter zijkapel. In de sacristie bevindt zich een doek, *Madonna met kind*, dat gemaakt werd in 1610 in opdracht van de familie Oreggia in Sicilië. Van diezelfde familie vinden we ook een grafsteen in de vloer van de kerk. Het hoofdaltaar uit de eerste decennia van de 17^e eeuw is een schenking van de familie Triaca. Onder het altaar met de kruisiging is een karakteristiek houten beeld van de *Dode Christus*, dat meege dragen wordt tijdens de processie in de Stille Week.

Fig. 7 Gezicht op de kerk S. Maria della Grazia in Trezzone

Montemezzo

Burano en Montalto

De gemeente Montemezzo ligt op de hellingen van de 2349 m hoge Sasso Canale, boven Gera Lario. De twee belangrijkste woonkernen zijn Burano op 530 m hoogte, waar het gemeentehuis en de parochiekerk liggen, en Montalto op 990 m hoogte. In de buurt van Burano zijn bijzonder gevormde stenen gevonden, die er op duiden dat de omgeving reeds in het neolithicum door de mens werd bezocht. Sinds Montemezzo zich in 1480 afscheidde van Sorico, werd het een onafhankelijke pieve. In de 16^e eeuw kwam de eerste emigratiestroom op gang, vooral gericht op Ancona en Palermo. Er zijn daardoor ook nog gebruiken en tradities uit de laatstgenoemde stad terug te vinden.

In Montalto, dat tegenwoordig vooral een vakantiedorp is, wordt bij het kerkje van S. Lorenzo ieder jaar op 7 augustus een volksfeest gehouden. Het is beslist de moeite waard om op een heldere dag de rit omhoog te maken door de kastanje bossen, en boven te genieten van een grandioos uitzicht over het meer tot aan de punt van Bellagio.

In Burano zijn op enkele huizen fresco's te zien uit de 18^e en 19^e eeuw, waaronder Maria-afbeeldingen van Tagliaferri. Het oudste fresco dateert uit 1560 op een woning die volgens het opschrift in 1554 werd gebouwd. Het toont de *Maagd tussen Sint Petrus en een andere heilige*. Zonder twijfel is de belangrijkste bezienswaardigheid van Burano de parochiekerk van S. Martiro, gelegen op een punt van waaraf men een mooi uitzicht heeft over het meer en de ingang van het Valtellina. De klokkentoren dateert uit 1595, de kerk uit 1480. Ze heeft een renaissanceportaal waarvan het dak op rust op twee zuilen.

Een rondwandeling naar Burano

De eenvoudigste manier om in Burano te komen is langs de asfaltweg die bij het riviertje de S. Vincenzo, net buiten Gera, omhooggaat. Als u ook Montalto wilt bekijken is het zeker aan te raden de auto te nemen, maar voor Burano is een wandeling een sportief alternatief.

De wandeling begint achter de huizen aan het dorpsplein van Gera. Als u een van de smalle straatjes geheel uitloopt, vindt u al snel het goed begaanbare voetpad dat door de velden omhoog gaat. U kruist een aantal malen de asfaltweg, maar vervolgt het pad dat vrijwel steeds aan de overzijde van de weg doorloopt. Het pad komt tenslotte uit even onder de kerk van Burano, waar u een schitterend uitzicht heeft over het meer.

U kunt er ook een aardige rondwandeling van maken. In dat geval vindt u de weg makkelijker door te beginnen in de Via Roma in Sorico. Daar waar dit straatje naar links buigt, slaat u rechtsaf het voetpad in dat achter de huizen loopt. Het pad gaat eerst parallel aan de straatweg, maar buigt dan al snel links omhoog. We kruisen het riviertje en klimmen steeds verder tot het pad tussen een aantal huizen door uitkomt op de Via Dolo. Volg nu deze asfaltweg linksaf. Al spoedig is er rechts een splitsing die naar Bugiallo leidt, maar we blijven onze weg rechtdoor volgen. De weg kruist de Torrente Sorico en brengt ons dan op de splitsing die naar links omlaag naar Gera leidt, maar we volgen hier de richting Montemezzo en bereiken al snel de kerk. U neemt de weg langs de kerk omlaag, langs de begraafplaats en ziet dan al snel het voetpad dat omlaag naar Gera leidt en achter het dorpsplein uitkomt.

Fig. 8 Fresco van de Kruisiging in de S. Martinokerk te Montemezzo

De parochiekerk S. Martino in Montemezzo

De kerk is gebouwd in 1480, toen de parochie autonoom werd. Op het voetstuk van de klokkentoren staat als datum 1595. We komen de kerk binnen van onder een Renaissanceportaal rustend op twee zuilen. In de lunet is een fresco met een afbeelding van *S. Martino die zijn mantel aan de arme geeft*. Tegen de binnenwand van de voorgevel vinden we nog fresco's uit de 16^e en 17^e eeuw. Het meest opvallend bij binnenkomst in de kerk is echter het schitterend gedecoreerde priesterkoor met op de achterwand een groot fresco van de *Kruisiging*, dat geldt als een van de belangrijkste schilderijen in de wijde omgeving. De fresco's worden toegeschreven aan Archangelo Luini, die ook in Lugano en Teglio belangrijke werken achterliet. Mogelijkerwijs heeft ook zijn vader Bernardino er aan meegewerkt. De datering is daardoor wat onzeker, maar ligt rond 1550. In 1872 heeft Tagliaferri enkele restauraties uitgevoerd. Op de zijwanden van het priesterkoor, ieder verdeeld in vier vlakken, zien we delen uit het Passieverhaal. Het plafond toont een schitterend uitgevoerd koor van engelen dat op een azuurblauwe ondergrond de gekruisigde Christus beschouwt. De kruisiging zelf is geschilderd op een rechte achterwand, waarin twee deuren naar de sacristie, waardoor de apsis van de kerk geheel verborgen is. Twee vensters in de zijmuren werpen enig licht op het grote tafereel van de kruisiging, waarop in totaal veertig levensgroot geschilderde personen zijn afgebeeld. Het fresco is in perfecte staat met heldere kleuren. Een mooi houten kruisbeeld siert de balk van de boog die het priesterkoor afsluit. De triomfboog zelf toont naar het schip van de kerk, weer op een azuurblauwe ondergrond, het einde van het Lijdensverhaal. We zien Christus in een mandorla in het centrum, met de uitverkorenen aan de rechterzijde en de verdoemden aan de andere zijde. Lager op de wand zijn fresco's van de *Abt S. Antonius* en een *Madonna op de troon tussen S. Rocco en S. Sebastiaan*.

De kerk heeft echter nog twee belangrijke kunstwerken. In de eerste plaats de kapel van de *Madonna met de Rozenkrans** aan de linkerkant van het schip. De fresco's hierin zijn uit 1611 van de hand van Il Fiammenghino en werden gemaakt in opdracht van de Scuola degli Emigranti in Palermo. Interessant is het fresco met de *Veldslag*, waarvan eerst werd ondersteld dat het de slag bij Leponto tegen de Turken weergaf, maar waarvan men nu weet dat het de slag bij Muret tegen de Albigenzers betreft. We zien de *Trouw*, afgebeeld als vrouwenfiguur, die de *Ketterij* op de vlucht jaagt. Dit is een van de afbeeldingen uit de 17^e eeuw, de periode van de Contrareformatie, waarin de kerk de bevolking waarschuwt tegen de ketterse invloeden. De ketters waren immers heel dichtbij sinds de Lutherse Grigioni het Valtellina bezet hadden en bij voortduring poogden ook het gebied rond het meer in handen te krijgen. Op het plafond van de kapel zien we de *Kroning van de Maagd tussen musicerende engelen*. Ook het stucwerk is van hoge kwaliteit.

De kapel aan de tegenoverliggende zijde van het schip, die is gewijd aan S. Carlo*, werd in 1628 gedecoreerd door Caracciolo uit Vercana. Op de achterwand zien we een mooi, maar nogal donker schilderij van *Bisschop Carlo Borromeo*, tussen fresco's van de *Geboorte* en de *Dood van de Heilige*. Op het plafond is de *Glorie van S. Carlo tussen musicerende engelen* geschilderd. Deze kapel werd bekostigd door de emigranten in Ancona. In de eerste kapel links hangt een 18^e-eeuws doek dat de *Doop van Christus* uitbeeldt.

Tenslotte zien we op de zuilen van het schip afbeeldingen van de heiligen Jozef, Petrus, Jacob en Paulus, terwijl voor het hoofdaltaar een grote lamp hangt, uitgevoerd in geciseleerd zilver, een gift van de emigranten in Palermo.

Bugiallo en S. Bartolomeo

Als u vanuit Gera Lario omhoog rijdt richting Burano dan komt er op een gegeven moment een afslag linksaf naar Burano en rechtsaf naar Bugiallo, een dorpje op 640 m hoogte. Van Bugiallo loopt de weg nog verder omhoog naar S. Bartolomeo op 1200 m.

In 1599 woonden in Bugiallo ca. 300 mensen, in 1627 na de pestepidemie nog slechts 100. Het inwoneraantal nam daarna langzaam weer toe tot een maximum van 410 in de periode 1900-1923. Vanaf die tijd zien we een voortdurende daling: rond 1940 ca 280, in 1974 nog slechts 150. De verklaring is dezelfde als bij alle bergdorpen. In de 16^e eeuw emigratie naar het zuiden, in dit geval vooral naar Ancona in plaats van het gebruikelijke Palermo; in de 17^e eeuw de pest; in de 19^e eeuw

emigratie naar Noord- en Zuid-Amerika. In de periode 1878-'94 is 20% van de bevolking naar Amerika vertrokken.

Iets beneden de kern van Bugiallo staat de parochiekerk van Johannes de Doper, waarin we bij het hoofdaltaar een kostbaar doek vinden van de heilige, gemaakt door Luigi Fontana uit Gera. De kerk was in het verleden in de maanden juli en augustus altijd gesloten omdat alle inwoners van het dorp in die tijd aan het hooien waren in de bergen. De priester trok dan met ze mee omhoog waar hij de dienst opdroeg in het kerkje van S. Bartolomeo.

Iets onder S. Bartolomeo kruist de weg een voetpad dat bekend staat als de Via dei Monti Lariani. Dit is een pad dat vanaf Sorico tot Cernobbio op een hoogte van 600 tot 1200 m over de bergen voert. De totale lengte is ca. 130 km en leidt langs enkele berghutten. De route is goed gemarkeerd met rood-wit-rode merktekens en er zijn goede beschrijvingen van te verkrijgen. Er is nog een tweede wandelroute naar het zuiden, de Alta Via del Lario. Deze weg, die op een hoogte tussen 1700 en 2500 m ligt, doet een aantal berghutten aan en loopt langs diverse oude gletsjermeertjes zoals de meertjes van Darengo, Cavrig, Ledù en Roggio. De route eindigt bij de berghut *Rifugio Menaggio*. Het pad is een van de oude routes die door de herders werden gebruikt.

Tenslotte is S. Bartolomeo een goed beginpunt voor de beklimming van de Monte Berlinghera (1930 m).

Fig. 9 Bugiallo: De ontmoeting van Maria en Elisabeth

De kerk van Johannes de Doper in Bugiallo

De kerk werd gesticht in 1700 en gerestaureerd in 1839#. Links vóór de 16^e-eeuwse voorgevel staat de klokkentoren uit 1637. In de lunet boven de ingang zien we een fresco uit eind 1500 met *Christus tussen engelen*. We zien een lijdende Christus, met nog bloedende wonden, die opstaat uit een marmeren graftombe. Hij toont ons zijn bloedende handpalmen.

Het interieur van de kerk is zeer eenvoudig, maar boven de ingang hangt een doek uit de 17^e eeuw dat wel interessant is omdat het typerend is voor de schilderkunst uit de tijd van de Contrareformatie. Op de bovenste helft van het schilderij zien we de ontmoeting tussen Maria en Elisabeth, Maria is in verwachting van Jezus, Elisabeth van Johannes de Doper. Rechts van hen staat Zacharias, de echtgenoot

van Elisabeth in zijn priestergewaad, links staat Jozef. Op de onderste helft zit links, geknield, de heilige Guglielmo (Willem) en rechts de heilige Rosalia. Beide kijken in aanbidding naar Maria en Elisabeth. Naast Guglielmo, ridder en kluizenaar, liggen zijn zwaard en helm en een schedel ter herinnering aan het menselijk lot. Naast Rosalia ligt het Evangelie met daarop een kruis en eveneens een schedel. Dit doek is bedoeld als duidelijk voorbeeld voor het gedrag van de gelovigen en gericht tegen de mogelijke invloed van de ketterse protestanten. Sorico grensde immers aan het door de Lutherse Grigioni beheerste Valchiavenna en Valtellina.

Geopend op zondag, sleutel bij restaurant Tamola